

СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ ВЪРХУ КАМЕННА ПЛОЧА

Васил АТАНАСОВ

Abstract. The text of Vassil Atanassov (1876-1943), an archeologist, historian and artist, is entitled "A monument from the time of Sultan Mahmud 1837" and was published in the "Mir" Newspaper, No. 10915, of December, 5th, 1936. This is a stone slab with the court decision on a long-standing dispute over a field in the area of Rayanovtsi village, Belogradchik region.

Keywords: Vassil Atanassov, Rayanovtsi, archeological artefact

Излизат една след друга скъпи реликви за род и държава, без някой от нас да си дава точна сметка за тяхното значение, цена и заслуга за нашата татковина. А каква грамада от величави паметници са разпръснати навсякъде по нашите Балкани на Бдинския трикът никой вече сега не може

да има ясна представа, при все че още тук и там стои по някой столетник да изжизнява последните си дни, по ред непонятна за него култура, с която отколе – векове напред своите родни връзки е скъсал.

Васил Атанасов (1876-1943)

И то защо ? Защото никой до сега, от ония, които имат сила и власт в нашата държава, не си е дал труд да си спомни за тях, да ги проучи и според техните заслуги да ги събере на уютно място, за да им даде условия и възможност да проживеят още векове, ако е възможно, за да ги имаме винаги под ръка за справка и доказателство в нужда, срещу домогванията над родни полета на нашите съседи, с които като че ли от край време сме били само неприятели.¹⁾

Тъй, един след друг, си отлетяха и нашите от Възраждането великани, без звук на негодование – неоценени, неразбрани, защото новото поколение бе литнало в понятията си векове напред. И когато техните дела бяха почти погребани в забрава, поради нашата духовна слепота, още при първата народна катастрофа се нададе вик: да се подирят за поука и съвет. Защото нашата повърхностна европейска култура се оказа на лъжлив път, а последиците от нея – едно народно зловредно бреме, един товар не по силите на пигмеи.

А какъв дълбок смисъл и народна мъдрост в своите дела бяха вградили напите от Възраждането водачи, за назидание и в завещание на младежта, не само сега, но и векове за напред ще има да личат.

Но „Умри, мале, да ни умилееш“, та тогаз да си спомним за теб, за твоите майчински грижи и непосилен труд.

Такъв е сега и нашият случай: един столетник, поставен на един синур от двама съседи за спомен, като трайна последица от една вековна свада между тях – съдебно дело по една случайност излиза на показ за разгадка на една тъмна легенда, която по Белоградчишкия край – под Балкана и по Кулската кааза, от години витае, без да се е намерил и до сега велемъдър мъж да я разгадае.

Между с. Раяновци,²⁾ Белоградчик и други две села повече от половин столетие се води спор за една мера, на която се търси старата межда, за да може първото село в дядовата си авлия спокойно да се настани. Този спор повече от век стои неразрешен, защото тогавашната

медицина още не бе могла сляпата Темида напълно да изцери. Но прогледнала веднъж, тя поискала сама, със своите очи, мерата да обгледа, за да види и провери: къде, кога, как и от кога в стари времена е теглена граничната бразда.

И след като „раята“ от двете страни на тази бразда, спорното място покрила с турски лири от злато, както това се случва понякога и сега, най-сетне получили от Високия диван едно решение, което на една плоча обезсмътили, та да знаят поне поколенията на вечни времена, за поука на тази свада истинската цена, която между тези съседи от български инат се е водила.

А времето сега не само враждата между тези съседи е изличила, но дори и спомена за самата плоча, която се откри благодарение на случайността.

Решението е издълбано „а ла турка“ в нисък релеф на една обикновена варовикова плоча в размер: 97/51/10 см, при една височина на буквите от 5,5 см. И за да може целият надпис да се събере, то старобългарските букви, с които е написан, са употребени в различна големина и в лигатура. Решението е написано в 14 реда, от които всеки един е ограден с по една рамка, а всичките – с една обща такава.

Плочата е пукната, но добре запазена и с голям труд и мъка е прибрана във Видинския областен музей.

Понеже от този паметник, от много посоки, може знания и поука да се почерпят, то затова го предавам на господата за по-нататъшно проучване и преглед.

Завидната съдба на този надпис ми спомни друга една мисъл, която, мисля, че ще бъде добре, ако се сподели с ония, които стоят по върховете на нашата управа. Ние живеем в една революционна епоха, когато всичко ценно, като паметници и други ценни исторически материали, изчезват един след друг неусетно, или от корист, или поради недоглед. Обаче аз мисля, без да съм пророк, че тези скъпи реликви трябва без друго да се

съберат на притул, защото те винаги ще са ни нужни за доказателство при всеки просветен спор или при свада: за мера, синур или тук, в този край – на границата – даже за граничната между двата съседа бразда.

Обаче за това са нужни условия и средства, които Министерството на народната просвета – Отделение за народна култура, трябва да намери, защото тъй ако се върви, то в най-скоро време и помен от тях няма да има. А изчезнат ли те веднъж, то ще бъде напразен трудът на Сизифа за да ги възвърне наново, във време на нужда при някой спор – особено с нашите съседи, защото за тяхната съдба чуждите деятели отлични грижи полагат сега и плащат много добре. А българинът и кат хлапе е безкористен като светите сегашни безсребърници от Средец и старопрестолния Бдин.

БЕЛЕЖКИ

1. При все, че събирането и запазването на всички паметници и да е от голяма държавна необходимост, обаче всички ходотайства пред Българските държавни железници от страна на Министерството на народната просвета, Военния и Аехеологическия музеи, техният превоз да става безплатно или поне по намалените тарифи, са били винаги отказвани. А превозът на един паметник и на лицето, което го издирва и придружава, струва една почетна сума, която в провинцията с голяма мъка може да се набави от волни помощи, даже и между съзнателното гражданство, което дава от сърце, но не е само за едно, а за всичко все него теглят.

2. Това село за бунтарски похвати през 1530 год. е било изселено от султан Сулейман в Румъния, а подир по своя инициатива то продължило към Бесарабия. В края на 17 и началото на 18 столетие, опростени тези преселници, почнали да се завръщат по своите дядови родни полета, обаче там те намерили нови господари, които доброволно не пожелали да им го отстъпят, което предизвикало и самия процес.

© 2019 Venets: B.V. Toshev (Ed.)

